

Vierailu Pyhäjärvellä 1950-luvun lopulla

Olimme rakentaneet Kiiikkaan jo uuden, kauniin kodin. Pellot kasvoivat hyvin ja nurmi viheriöi pihamaalla kukkapenkkienväylillä. Kaikki oli somistettu niin hyvin kuin olimme jaksaneet ja kerinneet. Mutta silti nämä seudut, talot ja kylät eivät tuntuneet ja näyttäneet siltä kuin synnyinseutu Pyhäjärvi. Sinne oli päästävä. Ja sinne lähdinkin vaimoni kanssa junalla kesäkuun 16. päivänä 1957. Juna vei meidät ensin Viipuriin ja siitä halki yöpimeän kannaksen Leningradin miljoonakaupunkiin.

Ensimmäinen havaintoni kannaksella oli se, jonka olin tyystin unohtanut, että yöt ovat sieltä paljon pimeämpiä kuin Satakunnassa. Mutta ilmasto hyväili kasvojamme ja käsiämme paljon lauhkeammin ja lämpimämmin kuin Satakunnassa. Nyt muistin, että sellaisethan ne yöt Karjalassa olivat lapsuudessammekin, lämpimät. Peitot oli potkittava kesällä vuoteessa pois, nukuimmepa sitten tutussa tuvassa, kamarissa tai aittarakennuksen ”kesämajassa”.

Leningradissa

Suomalaisen mieleen jäi tässä suuressa miljoonakaupungissa se ystävällisyys, millä meihin suhtauduttiin. Erotuimme pukeutumisensa puolesta melko hyvin yleisestä katukuvasta, varsinkin aistikkaasti pukeutunut naisväkemme. Eikä ollut harvinaista, että vastaan tulija pysäytti suomalaisen, sanoi muutaman ystävällisen sanan ja kuiskasi sitten suomeksi ”nailon”, ”kenkä”, ”sukka”, ”puku”, ja selitti, minkä verran hän olisi halukas niistä maksamaan. Ensin tarjous on pienempi, mutta kasvoi kasvamistaan. Eikä liene harvinaista sekään, että suomalainen turisti luopui yhdestä ja toisesta vaatekappaleestaan, rakensihan sekin rikki näisiä välejä. He saivat sitä, mitä meillä oli ja avasivat puolestaan meille ovensa ja näyttivät, mitä heillä oli.

Toiseksi pisti matkustajan silmään se seikka, että Stalinin kuvat ja palvonta oli pyyhitty pois. Stalinin kuvan näimme vain Metron maanalaisen rautatien asemalla. Nämä asiat avasivat näkemyksiämme naapurimaan nykytilasta.

Enemmän olimme kiinnostuneita siitä, missä on se asema ja tie, joka johtaa entisille asuinsijoille, Pyhäjärvelle, Räisälään, Valkjärvelle, Käkisalmeen. Jo junassa menomatalla puhe siirtyi tähän yhteen ainoaan asiaan, pääsyyn kotiseudulle Karjalaan.

Mutta sinne ei päässyt vielä muuten kuin Leningradista henkilöautolla. Ja kun pirssikyyti Neuvostoliitossa on valtion käsissä, oli viisainta suunnasta askeleensa autoasemalle ja esittää siellä asian. Hyvä oli, jos matkustaja osasi piirtää kartan tiestä, mitä oli kuljettava, sillä Neuvostoliitossa ei ollut karttoja tieverkostosta yleisön käytettäväksi. Mutta jos hyvin sattui, saattoi löytyä autonkuljettaja, joka jo tunsikin tien ennestään Kannakselle, ainakin Rautuun asti, missä useimmat heistä olivat käyneet.

Jos turistilla oli huono onni, hän saattoi saada kuskikseen henkilön, joka lähtee häntä kuljettamaan Kannakselle tietä, jolta oli käännettävä takaisin. Näin kävi meille ensimmäisenä päivänä, jonka johdosta mieleemme olivat (Räisälän miesten kanssa) alakuloiset ja hiukan ärtyneet. Mutta sanottiinhan Karjalassa, ettei ensimmäistä pahaa pidä säikähtää. Niin me hankimme toisen autokuskin ja yritimme seuraavana päivänä uudelleen. Vaimoni ei enää lyöttäytynyt mukaamme. Minä ja kolme Räisälän miestä, Tauno Tiussa, Mauno Puputti ja Lauri Inkinen lähdimme kesäkuun 19. päivän aamuna ”peukalot pystyssä” matkaan.

Havaintoja matkalla

Leningradista Terijoelle kuljettiin hyvää kestopäällysteistä tietä, ja matka joutui niin, että oli vain tuokio, kun olimme Terijoen vilkkaassa kylpyläkeskuksessa, missä ihmisvilinä oli ilmeinen ja taloja tuhkatiheään, niistä useat venäläisten rakentamia. Mutta ruoka oli ravintolassa kallista. Mekin aterioimme (edellisenä päivänä) seitsemän henkeä, vaatimattomassa, mutta sikäläisittäin keskittämättömässä ravintolassa, ja kalasoppa, leipä, jonkinlainen virvokejuoma ja voi maksoivat yhteensä 100 ruplaa eli noin 5000 markkaa. Samanlainen ateria Suomessa maksaisi samanlaisessa ravintolassa

n. 150-200 markkaa henkilöä kohden, joten ero oli huikea. Ravintolatyöstä oli siis Neuvostoliitossa maksettava hyvin.

Kun vielä saimme autoomme lisää polttoainetta, olimme valmiit jatkamaan matkaa kohti Kivennapaa, Rautua, ja Sakkolan Kiviniemeä. Nämä alueet näyttivät olevan sodanjäljiltä vähän asuttuja. Muutamia mustankirjavia lehmiä näkyi laiturilla ja pelloilla kaalin ja perunan istuttajia, oraspeltoja ei näkynyt. Vasta saavuttuamme Sakkolan Viikslahteen asutus tiheni ja auton ikkunasta katsoen näytti, että sinne oli rakennettu oikein kaavoitettu omakotialue.

Noitermaa

Saavuttuamme Noitermaahan tunsin jo maisemat hyvin. Kylän keskustaan oli kohonnut uudisrakennuksia, jotka vähän keskeneräisinä ja maalaamattomina odottivat asukkaitaan. Oli iltapäivänä alku, miehet lienevät olleet työmaillaan kun kylän raitilla ei näkynyt kuin naisia ja lapsia, eikä polkupyörillä tai henkilöautolla kulkevia ihmisiä. Tienvarressa näkyi karjalauma ja talojen pihoissa juoksenteli kanoja. Pian saavuttiinkin jo Pikonjoelle ja sen vieressä olevalle Montrualle, kylä näytti olevan autiona. Mutta heti kun nousimme aseman mäelle Alakylään, huomasimme, että Pyhäjärvi oli sittenkin asuttua. Asemaseudulle oli rakennettu muutamia uusia taloja. Junat Pysähtyivät tai puuskuttivat ohi kohti Käkisalmea tai Kiviniemeä. Minähän en ollut lähtenyt katsomaan junia, vaan katsomaan omaa kotiani. Jäin pois autosta Alakylän tien ristillä, räisäläläiset jatkoivat omille kylilleen.

Minun piti kiirehtää ehtiäkseni käydä jalkaisin vajaan kahden kilometrin päässä olevassa kodissani.

Puikkoisissa

Kun astelin tuttua, mutta nyt oudolta vaikuttavaa Kahvenitsan tietä, tuli vastaan muutamia naisia tyypillisissä venäläisissä puvuissa. Hevosmies ajoi myös tietä nelipyöräisillä työkärryillä eli telekoilla. Tein vastaantuleville ”trostit”, hyvää päivää, johon he vastasivat ystävällisesti, minua pyssyttämättä. Ihme kylläkin, minkäänlaista pelkoa tai jännitystä en tuntenut, vaikka harppailinkin tietä kielitaidottomana ja yksin. Olin saanut käsityksen, ettei täällä nyt ole enää mitään hätää.

Pettymys

Päästyäni kotikylääni Puikkoisiin havahtuin kuin unesta. Kotikyläni ei ollutkaan muistikuvani mukainen. Sen pellot, tiet, polut ja talot olivat ”kutistuneet” sellaisella tavalla, että ihmettelin. Lapsuuden silmin saatu kuva synnyinseudustani oli nyt auttamattomasti rikki. Mutta pian outo tuli jälleen tutummaksi, niin että monta rakasta paikkaa löysin ja näin, vaikkakin rappeutuneena ja toisenlaisena kuin aikaisemmin.

Jo menomatalla huomasin, että kansanedustaja Matti Pärssisen hänen veljensä kanssa yhteisesti omistaman tilan rakennukset olivat poissa. Samoin oli käynyt Tuomas ja Juho Pärssisen talolle ja Alakylän Nuorisoseura Pyrinnön talolle, josta oli jäljellä vain ulkorakennukseen sijoitettu putka. Pekka Pärssisen perillisten taloa ei myöskään enää ollut eikä Kiivernotkossa Tuomas Kaasalaisen taloa. ”Kortteikon kulma” Kahvenitsassa vaikutti asumattomalta ja pellot pensastuneilta. Peltolat eli sarraimet olivat myös melkein järjestään hävinneet, samoin peltojen ojat. Mutta kotikyläni pellot eivät olleet pensastuneet, vaan tasaisen kauniit. Aitoja ei tietenkään näkynyt. Kahvenitsanjärven rannalle oli raivattu hevoslaidun.

Kahvenitsanjärvi tuntui nyt hiljaiselta. Vesi oli noussut korkeammalle, joten liekö se vaikuttanut, että linnut olivat lähteneet ja tuttu lintujen konsertti puuttui. Ne talot ja ulkorakennukset, mitkä kylässä olivat jäljellä, olivat rappeutuneet, ikkunalaudat rempallaan ja katot paikkoja täynnä. Olipa meille outoja olkikattojakin ilmestynyt. Kylämme jokaisessa jäljelle jääneessä talossa näytti olevan asukkaat.

Asukkaat näyttivät hyvin suomalaisten kaltaisilta, vaaleita ja saman kokoisia ja näköisiäkin. Lapset olivat kesämekot päällä. Oli parhailaan kaalin istutusaika ja Soini Pärssisen pellollakin työskenteli ainakin kymmenen neitosta kaalin istutuspuuhissa. Kävin heidän luonaan ja otin valokuvan näistä

hymyilevistä neitokaisista. Perunaa näytti olevan runsaasti kylvössä ja se kaalin ohella näytti olevan päätuotantosuuntana. Matkamme alkuosaa Kivennapaa ja Sakkolan seutuun verrattuna kotiky- lämme näytti olevan kulttuuriseutua. Kaikilla oli sähkövalo ja kylän keskusradio lähetti valtion ohjelmaa, jota kyläläiset saivat kuunnella. Asukkaat näyttivät tyytyväisiltä.

Lapsuudenkotini

Talossa asui nyt 7-henkinen perhe. Isäntä näytti jollakin tavalla häpeilevän tai ainakin kaihtavan valokuvausta, mutta emäntä, pojat ja tyttäret olivat varsin välittömiä ja ystävällisiä. Kohta kun menin taloon emäntä pyyhkäisi tuolia ja kehotti istumaan. Yritin selostaa kuka olin, mistä tulin ja mikä oli matkani tarkoitus. Emäntä toi minulle hiivaleivän tapaista purtavaa ja maitoa. Voita ei ollut, mutta maitoa näytti riittävän, jokaisessa talossa näytti olevan lehmä. Heilläkin tämä lehmä oli pihassa vasikoineen. Kanojakin juoksenteli pihassa poikasineen. Tämä piirre oli muuten yleinen.

Minut vietiin myös kamariin. Sen seinäpaperit oli uusittu. Siellä olivat kaikki tarvittavat huonekalut, eivät kuitenkaan meidän huonekalumme tasoiset. Verhot olivat ikkunoissa, ryijy seinällä ja siisti liina pöydällä. Olipa kauniita kukkiakin. Valokuvasin kotiani joka puolelta, edestä ja takaa, sivulta, ulkoa ja sisältä, sillä saattoihan olla, etten sitä enää koskaan tulisi näkemään.

Puikkoisten kylän peltoaukeaa vuonna 1957. Kuva: Arvo-Matti Pärssinen.

Kotikyläni

Mieluummin kuitenkin viihdyin ulkona, kotikylääni tarkastellen, sillä aika riensi. Alakylästä Heinosiin vievää tietä ajoi nainen hevosella kuljettaen nelipyöräisillä telekoilla noin kahtakymmentä 40 litran vetoista maitokannua. Sillä suunnalla on ilmeisesti karjakolhoosi tai kolhoosin navetta. Telaketjutraktori oli kylässä. Traktorivetoisia äikeitä ja auroja oli tien varrella useampia, joten traktoreitakin saattoi olla enemmän.

Metsät vaikuttivat sillä suunnalla Pyhäjärveä koskemattomilta, kuten yleensä koko kannaksella. Mutta muutakin hyvää näkee. Kestopäällysteinen tie kulkee Leningradista ainakin Käkisalmen Norsjoelle, kertoivat Räisälän miehet. Tosin tie ei ollut hyvä, mutta kuitenkin kestopäällystetty.

Jäähyväiset

Kahvenitsaa kierreltyäni aikani oli kolme tuntia kulunut loppuun. Jätin jälleen jäähyväiset synnyinseudulleni. Tunnelma oli outo. En ollutkaan nähnyt sitä, mitä olin lähtenyt katsomaan. Olin nyt aikamies, lähes 30-vuotias ja näin jo kaiken toisin kuin lapsena. Mutta oli hyvä, että näin kaiken uudelleen. Uusin mielin ja uusin ajatuksin astelin takaisin Alakylän tienristeykseen, mihin hetkisen odotettuani ilmestyi Pobedamme räisäläisine matkustajineen. Hekin olivat saaneet vilkaista koteihinsa ja kotikyläänsä. Olimme iloisia ja vaihdoimme ajatuksia näkemästämme. Palasimme toisia teitä. Bensiinikin loppui välillä, mutta sitä saatiin vastaantulevalta sotilasautolta. Tarjosimme sotilaille appelsiineja, mutta eivät ottaneet vastaan.

Kesäkuun 19. päivänä 1957 klo 17.45 lähdin Pyhäjärveltä ja samana päivänä klo 21 olin takaisin Leningradissa. Pobedan mittari näytti, että olemme velkaa kuljettajallemme 700 ruplaa. Sen maksoimme mielihyvin ja annoimme hyvän tavan mukaan, ”natsajut” päälle ja muistoksi pikku esineitä.

Retki oli hyvin opettava. Kun saimme omin silmin nähdä sen uudelleen, minkä olimme menettäneet, tutustua siellä olleisiin ihmisiin ja he meihin, pääsimme vähitellen mielikuvituksesta todellisuuteen: Kaikki ei ollutkaan sellaista kuin miksi kuvittelimme. Moni kohta paljon paremmin, toinen kohta taasen huonommin.

Kun pääsimme jälleen yli rajan Suomen puolelle, elämä tuntui rakkaammalta ja onnellisemmalta kuin matkalle lähtiessämme. Meillä oli sittenkin täällä hyvä elää ja olla. Sitä samaa toivoimme rajan takana oleville asukkaille.

Arvo Pärssinen (Arvo-Matti)